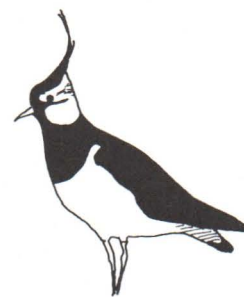

PTT februari 1994

■ Van 10-25 februari vond de laatste Punt Transect Telling plaats van het winterseizoen 1993/94. Daarmee werd het veertiende trio van winterse tellingen weer afgesloten (de decembertellingen lopen nog twee jaar langer). De formulieren liggen inmiddels bij het Centraal Bureau voor de Statistiek ter verwerking. Hieronder enkele impressies van de februaritelling, en een korte blik naar tellingen elders.

Weersomstandigheden en tellingen

Februari begon met milde temperaturen, maar dat veranderde acuut rond het begin van de tellingen. De telperiode werd gekarakteriseerd door fris weer, met temperaturen die op sommige dagen bleven steken op enkele graden onder nul. Aan het begin en eind van de telperiode waren de telomstandigheden onaangenaam, met koude oostenwind, sneeuw, ijzel en mist. Ertussenin kwamen echter dagen voor (met name van 17-20 februari) die zeer zonnig waren.

Half april waren 263 formulieren ingestuurd, sindsdien zijn er nog enkele bijgekomen. Het aantal tellingen ligt daarmee op het niveau van de novembertelling, en is enkele tientallen tellingen lager dan de decembertelling. Tabel 1 geeft voor enkele soorten een vereenvoudigd overzicht van het voorkomen in de winter 1993/94.

Kieviten en vorst

De kleine koudeperiode in februari was de tweede in de verder niet al te winterse winter van 1993/94. De tweede helft van november was namelijk voor Nederlandse begrippen koud geweest, en als gevolg daarvan waren sommige vorstgevoelige soorten zoals Kieviten massaal uit ons land vertrokken. Omdat december erg zacht (en nat) was, keerde een deel weer terug. Tijdens de decembertelling werd de soort op een vijfde van de routes gezien, zij het in lage aantallen. In januari, eveneens een zachte maand, heeft deze terugkeer

Tabel 1. Overzicht van het voorkomen van vier soorten in de winter 1993/94. Per soort worden gegeven het aandeel positieve routes (= routes met een waarneming van de soort), het totaal aantal exemplaren op alle routes, het gemiddelde aantal per route en het maximum op één route.

		Nov.	Dec.	Feb.
Kievit	positieve routes	63%	20%	64%
	totaal ex.	65.071	7388	18.384
	ex. per route	245.6	25.4	69.
	max. per route	5952	722	1867
Zwarte Mees	positieve routes	16%	16%	24%
	totaal ex.	262	253	256
	ex. per route	1.0	0.9	1.0
	max. per route	69	29	31
Sijs	positieve routes	39%	43%	42%
	totaal ex.	4367	3432	3222
	ex. per route	16.5	11.8	12.3
	max. per route	163	565	225
Kruisbek	positieve routes	17%	17%	16%
	totaal ex.	893	829	613
	ex. per route	3.4	2.9	2.3
	max. per route	142	105	111

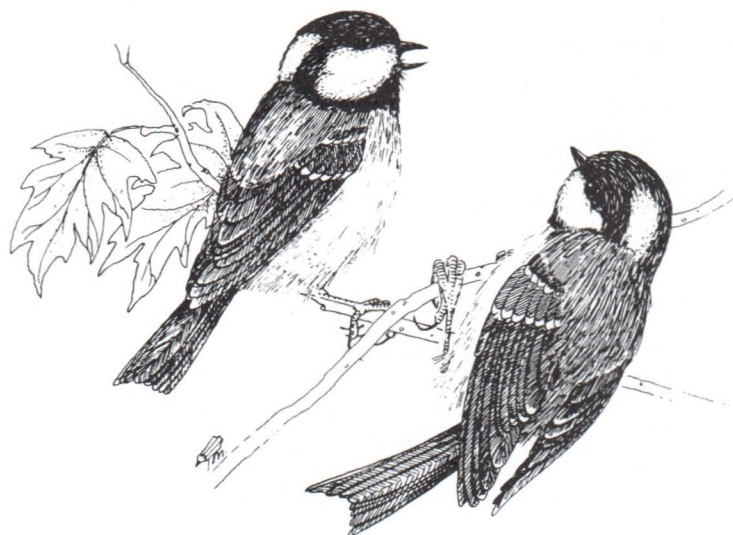
Elders in Europa

Het PTT is indertijd in het leven geroepen om een idee te krijgen van de aantalsontwikkeling van wat "gewonere" wintervogels (voor speciale groepen zoals watervogels en roofvogels bestonden al regionale of landelijke telprogramma's). Wordt nu alleen in Nederland 's winters ge-PTT-d? Zeker niet.

Ons eigen PTT is namelijk afgekeken van de Zweedse *vinterfågelräkningen* (vanaf 1974) en de Deense *optællinger af vinterfugle* (vanaf 1975). De Zweden tellen vijfmaal per winter, de Denen tellen één maal, tussen 20 december en 20 januari. Over de Zweedse tellingen hebben we geen recente informatie. In Denemarken worden momenteel 200-300 routes ieder jaar geteld. Bij een analyse van de eerste vijftien jaar, bleken de getallen van 50 soorten "hard" genoeg om trends te berekenen. Vier namen af, 18 namen toe, 16 bleven stabiel en 12 vertoonden onregelmatige fluctuaties. Enkele soorten die op lange termijn duidelijk toenamen zijn Houtduif, Winterkoning, Ekster, Kauw, Bonte Kraai, Roek en Groenling. In Noorwegen is in 1979 gestart met een PTT naar Zweeds voorbeeld, met enkele aanpassingen.

Ook in Vlaanderen is het PTT-virus opgedoken. Vanaf de winter 1988/89 worden hier tellingen georganiseerd op initiatief van Vlavico, het Vlaamse SOVON. De telperiodes en de telmethode zijn volledig identiek aan die in Nederland. Het aantal telroutes is nog aan de bescheiden kant, en schommelde in de winter 1991/92 rond de 50. Er zit echter een duidelijke groei in. Over een paar jaar zal het boeiend zijn om de Nederlandse en Vlaamse gegevens in detail te vergelijken.

Overigens zijn er ook andere methoden in zwang om algemene wintervogels te monitoren. Een indrukwekkend voorbeeld wordt geleverd door Finland, waar vanaf de winter 1956/57 transecttellingen worden uitgevoerd. Tijdens deze telling, die idealiter driemaal gedurende de winter plaatsvindt, bezoekt de waarnemer een vooraf gekozen route te voet of per ski. Langs de hele route (in Zuid-Finland 8-12 km, in Noord-Finland 5-10 km) worden alle vogels geturfd die waargenomen worden. Een Finse teller sjouwt per keer 5-7 uur door de sneeuw en in de vrieskou om zijn vogels te tellen! Sinds enkele jaren moeten de waarnemingen worden uitgesplitst naar habitat (bos, open veld, stad etc.). De Geelgors is de talrijkste vogel tijdens de tellingen, terwijl de Koolmees de soort is die op de meeste routes wordt waargenomen. Gerekend over het hele tijdsvak zijn o.a. Goudhaantje (met grote fluctuaties), Ekster, Raaf, Pimpelmees, Groenling, Grote Bonte Specht, Goudvink en Geelgors duidelijk toegenomen, terwijl het bergafwaarts ging met Auerhoen, Korhoen, Hazelhoen, Zwarte Specht, Kauw en Kuifmees. Een overzicht is verschenen in het tijdschrift Sitta (1988; nr. 2: 21-57). In Spanje en Estland zijn in de jaren tachtig eveneens landelijke transecttellingen opgestart.

Zwarte Mezen (Ton Derks)

blijkbaar doorgezet. Tijdens de februaritelling werd de soort namelijk op bijna 65% van de routes genoteerd, ongeveer evenveel als in november. De aantallen per route waren evenwel dik 70% lager dan in november. Toch is het frappant dat veel Kieviten de koude in februari wisten te trotseren. Op veel plaatsen waren kleine kleumende groepjes te zien die weinig vreugde leken uit te stralen maar zich blijkbaar wel in leven wisten te houden.

Invasiegasten

Een invasie geeft een winterhalfjaar een eigen smaak. Wat dat betreft hoefden we niet te klagen. Verschillende soorten zangvogels kwamen in de herfst van 1993 (soms zelfs de zomer) in opvallend grote aantallen voor. Van de Zwarte Mees was de doortrekkiepiek grotendeels voorbij op het moment van de eerste PTT-telling van het seizoen (november). De aantallen per route bleven de hele winter lang op ongeveer hetzelfde niveau. In februari werd deze mees echter op

wat meer routes aangetroffen, een gevolg van toegenomen luidruchtigheid door ontwakende voorjaarsgevoelens?

De invasie van Kruisbekken die in de zomer van 1993 begon, had een lange nasleep. Tijdens de gehele winter werden luid roepende groepjes opgemerkt, in aantallen die langzaam daalden. Het aantalsverloop tijdens de vorige invasie, die van 1990/91, was identiek. Toen waren de aantallen per route echter gemiddeld 15% hoger, terwijl de aantalsafname tussen november en februari wat geprotonceerder was. Net als toen, zijn ook dit voorjaar (1994) grote aantallen Kruisbekken in ons land blijven broeden. Na afloop van de PTT-periode werden in naaldbossen drukke nestbouwactiviteiten waargenomen.

De winter 1993/94 leverde een vet seizoen op voor Sijzen. Gemiddeld per route waren de aantallen het hoogst in november. December en februari ontliepen elkaar niet veel, al werd het stevige record van 565 Sijzen op één route in februari bij lange na niet meer gehaald.

Tot zover deze korte impressie van de laatste PTT-telling van het seizoen, met dank aan de tellers die het weer eens presteerden om onze brievenbus uit te laten puilen van de formulieren.

Fred Hustings & Jaap Baas

Districtsindeling

Op de achterflap van elke SOVON-Nieuws staat een kaartje van de districten. Uit een oogpunt van ruimtebesparing wordt dit klein afgedrukt, en zijn de atlasblokken weggelaten. Dit heeft als nadeel dat de precieze districtsgrenzen niet duidelijk zijn. In de afgelopen jaren zijn de vertrouwde districtsgrenzen soms gewijzigd. Vaak was dit uit praktische overwegingen, bijvoorbeeld om het werkgebied van een vogelwerkgroep niet te hoeven splitsen. Voor al te veel van dit soort wijzigingen zijn we echter huiverig, onder andere in verband met de opslag van data in de computer. Hierbij het kaartje van Nederland met daarin de SOVON-districten zoals ze op dit moment (juni 1994) begrensd zijn. In dit kaartje zijn alle wijzigingen van de afgelopen tijd doorgevoerd. Voor mensen die in meer details geïnteresseerd zijn, hebben we op het SOVON-kantoor een grotere, gedetailleerdere versie liggen. Deze is op aanvraag te verkrijgen (08895-43753 vragen naar Jaap Baas). Voor de regio's van de watervogeltellingen geldt hetzelfde.

